

Education at a Glance: OECD Indicators – 2004 Edition

Summary in Czech

Stručný pohled na školství v ukazatelích OECD, ročník 2004

Přehled v českém jazyce

Mění se hospodářské a sociální podmínky zdůraznily významnou úlohu vzdělávání, pokud jde o úspěch jednotlivců a národů. Lidský kapitál je již dlouhou dobu označován za klíčový faktor v boji proti nezaměstnanosti a nízkému příjmu, ale nyní rovněž existují pádné důkazy o tom, že tento kapitál souvisí s celou řadou výhod jiné než ekonomické povahy, a to včetně zlepšení v oblasti zdraví a většího smyslu pro tělesnou a duševní pohodu.

Výhody vzdělávání mají za následek rostoucí účast lidí všech věkových skupin na rozšiřujícím se spektru vzdělávacích aktivit, a to od nejranějšího dětství po pokročilý věk. Jelikož poptávka po vzdělání roste a je stále rozmanitější, úkolem vlád je zajistit, aby poskytované možnosti vzdělávání odpovídaly skutečným dynamickým potřebám, a to při současném udržení nákladů na nízké úrovni.

Publikace *Stručný pohled na školství v ukazatelích OECD, ročník 2004*, poskytuje bohatý, srovnatelný a aktualizovaný soubor ukazatelů celkového profilu vzdělávacích systémů, který představuje konsensus odborných názorů na to, jakým způsobem na mezinárodní úrovni měřit současný stav vzdělávání. Uvedené ukazatele poskytují informace o lidských a finančních zdrojích investovaných do vzdělávání, o způsobu, jakým vzdělávací systémy fungují a rozvíjí se, a o návratnosti investic do vzdělávání. Klíčová zjištění této publikace jsou následující:

Počet let školní docházky v zemích OECD

- Průměrný počet let strávených vzděláváním činí u dospělé populace v zemích OECD 11,8 let, přičemž tento údaj vychází z délky trvání aktuálních vzdělávacích programů. U 18 zemí převyšujících průměr OECD se průměrná délka školní docházky pohybuje od 11,8 do 13,8 let. U zbývajících 12 zemí jsou rozdíly větší, a to více než čtyři roky, od 7,4 do 11,8 let (tabulka A1.1).

Základní kvalifikace pro úspěšný vstup na trh práce

V 17 z 20 zemí OECD se srovnatelnými údaji je podíl **absolventů vyššího středního vzdělání** na celkovém počtu obyvatel ve věku typickém pro ukončení studia vyšší než 70 %. V Dánsku, Japonsku, Německu, Norsku, Polsku a Švýcarsku činí podíl absolventů 90 % nebo více. Nyní je třeba zajistit, aby zbývající část nebyla opomíjena a nehrozilo jí sociální vyloučení, které s takovou situací může souviset (tabulka A2.1).

- Srovnání dosaženého vzdělání obyvatelstva ve věku mezi 25 až 34 let a obyvatelstva ve věku 45 až 54 let ukazuje, že podíl jednotlivců, kteří **ukončili vyšší střední vzdělání** vzrostl téměř ve všech zemích OECD, přičemž v některých prudce: ve dvou třetinách těchto zemí se u nejmladší generace uvedený podíl pohybuje od 70 do 95 %. Mnoho zemí s tradičně nízkou úrovní vzdělání se snaží této úrovni přiblížit (tabulka A2.2).

Vysoké kvalifikace na úrovni vysokých škol

- V 17 zemích OECD se srovnatelnými údaji průměrně 32 % osob v typickém věku pro zakončení studia v současné době **ukončuje úroveň A vysokoškolského vzdělání**, která zahrnuje univerzity a další instituce nabízející podobné kvalifikace, přičemž uvedený údaj se pohybuje od méně než 20 % v České republice, Německu, Rakousku a Švýcarsku po více než 40 % v Austrálii, Finsku, na Islandu a v Polsku (tabulka A3.1).
- Měřeno podle dosaženého vzdělání, došlo u dospělého obyvatelstva v zemích OECD k nárůstu **podílu vysokoškolských kvalifikací**. Většina tohoto nárůstu je však způsobena významným nárůstem podílu absolventů vysokých škol v poměrně malém počtu zemí (tabulka A3.4).
- V průměru jedna třetina studentů v zemích OECD **ukončí vysokoškolské studium** před získáním svého prvního titulu (tabulka A3.2).
- Průměrně jedna třetina **absolventů** univerzit nebo škol srovnatelné úrovně v zemích OECD získá titul v oblasti sociálních věd, podnikání nebo práva. Druhou nejoblíbenější **oblastí studia** jsou vědní obory (technika, výroba a výstavba, biologické vědy, fyzikální vědy a zemědělství, matematika a výpočetní technika, ale ne zdravotnictví a sociální péče), v nichž vysokoškolské studium zakončí v průměru jeden ze čtyř studentů (tabulka A4.1).

- V humanitních oborech, umění, vzdělávání, zdravotnictví a sociální péči v zemích OECD tvoří **ženy** v průměru více než dvě třetiny **absolventů** univerzit nebo škol stejné úrovně. Ženy však tvoří méně než jednu třetinu absolventů v oblasti matematiky a výpočetní techniky a méně než jednu pětinu absolventů v oborech strojírenství, výroby a výstavby (tabulka A4.2).
- Ve většině zemí OECD je mezi absolventy univerzit nebo škol rovnocenné úrovně **podíl žen** stejný nebo vyšší než podíl mužů, ale u mužů přesto existuje vyšší pravděpodobnost získání vysoké kvalifikace v oblasti výzkumu, jako jsou doktoráty (tabulka A4.2).

Výsledky kvality vzdělávání na úrovni základních škol

- Při srovnávání devíti zemí vykázaly čtyři země (Island, Maďarsko, Řecko a Slovinsko) v letech 1991 až 2001 statisticky významné zlepšení průměrného prospěchu v oblasti **čtenářské gramotnosti žáků čtvrtých ročníků**, a to od nárůstu o 16 bodů v Maďarsku po nárůst o 41 bodů v Řecku. Oproti tomu ve Švédsku tento ukazatel za uvedené období poklesl z 513 bodů v roce 1991 na 498 bodů v roce 2001 (tabulka A5.1).
- V Maďarsku se průměrná úroveň prospěchu zlepšila u té **čtvrtiny studentů, která vykazuje nejlepší prospěch**. Oproti tomu ve Švédsku zhoršení prospěchu nejlepší čtvrtiny studentů přispělo ke snížení průměrného prospěchu švédských studentů (tabulka A5.1).
- V roce 1991 ve všech devíti zemích vykázaly **dívky lepší prospěch než chlapci**. Zatímco v roce 2001 rozdíl ve prospěch dívek ve většině zemí zůstaly, měřitelné rozdíl zmizely v Itálii a na Islandu (tabulka A5.2).

Výsledky kvality vzdělávání ke konci studia na střední škole

- V zemích OECD průměrně 10 % studentů ve věku **15 let** vykazovalo **dovednosti úrovně 5**, ke kterým patří zhodnocení informací a formulace hypotéz, a to se zaměřením pozornosti na zvláštní znalosti a přizpůsobení představ navzdory očekáváním. Tento procentní podíl se však pohybuje od 19 % ve Finsku a na Novém Zélandu po méně než 1 % v Mexiku. V průměru 12 % studentů ve věku 15 let získalo pouze **nejzákladnější dovednosti úrovně 1** a dalších 6 % je na ještě nižší úrovni (tabulka A6.1).
- **Studenti ve věku 15 let** v Japonsku vykazují nejvyšší průměrný počet bodů v oblasti **matematické gramotnosti**, ačkoliv jejich bodování nelze statisticky odlišit od studentů ve dvou dalších zemích s nejlepšími výsledky, v Koreji a na Novém Zélandu. Pokud jde o **přírodovědnou gramotnost**, studenti v Japonsku a Koreji vykazují nejvyšší průměrný prospěch (tabulky A7.1 a A7.2).

- Zatímco mezi zeměmi existují značné rozdíly co se týče průměrného prospěchu, **odchylky v prospěchu patnáctiletých studentů v rámci každé země** jsou mnohonásobně větší. Značné rozdíly v prospěchu však nejsou nezbytnou podmínkou k tomu, aby země dosáhla vysoké úrovně celkového prospěchu. Pět ze zemí s nejmenší odchylkou v prospěchu v oblasti matematické gramotnosti, jmenovitě Finsko, Island, Japonsko, Kanada a Korea naopak vykazují ve srovnání s průměrem OECD výrazně lepší výsledky, přičemž čtyři z těchto zemí, Finsko, Japonsko, Kanada a Korea patří k zemím s nejlepšími výsledky v oblasti matematické gramotnosti (tabulka A7.1).

Rozdíly mezi chlapci a dívkami, pokud jde o výsledky při studiu a přístup studentů

- Na úrovni žáků čtvrtých tříd dosahují při čtení dívky výrazně lepších průměrných výsledků než chlapci, přičemž ve věku 15 let má tento **rozdíl mezi dívkami a chlapci** tendenci narůstat (tabulky A9.2 a A9.3).
- V matematice mají patnáctiletí chlapci ve většině zemí tendenci vykazovat mírně lepší výsledky, přičemž v přírodovědných oborech jsou **rozdíly mezi pohlavími** méně výrazné a nerovnoměrné (tabulka A9.2).
- Pokud jde o **znalosti v oblasti občanské nauky**, u čtrnáctiletých studentů se mezi chlapci a dívkami objevuje málo rozdílů (tabulka A9.4).
- Zdá se, že pokud jde o **budoucí povolání**, dívky mají **vyšší cíle** než chlapci, ale v jednotlivých zemích v této oblasti existují mezi chlapci a dívkami značné rozdíly (tabulka A9.1).
- Přibližně v polovině zemí dávaly dívky větší přednost **učení zaměřenému na spolupráci** než chlapci, přičemž chlapci ve většině zemí měli výraznější tendenci preferovat **soutěživé učení** než dívky (tabulka A9.5b).

Zájem studentů a zapojení do školní činnosti

- V průměru téměř čtvrtina **patnáctiletých studentů** vyjadřuje záporný postoj, pokud jde o jejich **pocit sounáležitosti** se školou, přičemž průměrně jeden z pěti studentů uvedl, že v poslední době zameškal školu, přišel do školy pozdě nebo se neúčastnil výuky (graf A8.1).
- Studenti v Rakousku, Švédsku a Švýcarsku uvedli obzvláště vysokou míru **pocitu sounáležitosti**, zatímco tento pocit je studenty v Belgii, České republice, Japonsku, Koreji a Polsku označován jako podprůměrný (tabulka A8.1).
- Ve většině zemí se převaha studentů se slabým **pocitem sounáležitosti** u jednotlivých škol značně lišila, a **rozdíly mezi školami** byly ještě větší, pokud jde o zájem studentů (ukazatel A8).
- Na úrovni jednotlivých studentů je **vztah mezi zájmem o studium a pocitem sounáležitosti** slabý, což ukazuje na tu skutečnost, že existuje mnoho studentů s nedostatkem pocitu sounáležitosti, kteří přesto chodí pravidelně do školy, a naopak (graf A8.3).

- Na úrovni škol má naopak **pocit sounáležitosti** studentů se školou tendenci jít ruku v ruce s jejich **zájmem o studium**, přičemž tyto dva faktory úzce souvisí s **prospěchem ve škole**, z čehož vyplývá, že školy s vysokou mírou zapojení studentů do školních aktivit mají tendenci dosahovat lepších akademických výsledků (graf A8.3).
- Tato analýza poukazuje zejména na to, že značný podíl studentů se srovnatelným prospěchem přesto uvádí slabý pocit sounáležitosti se školou (graf A8.4).

Prínos vzdělání pro oblast zaměstnanosti

- **Míra zaměstnanosti** ve většině zemí OECD narůstá s dosaženou úrovní vzdělání. S velmi málo výjimkami je míra zaměstnanosti absolventů vysokých škol výrazně vyšší než míra zaměstnanosti absolventů vyšších středních škol. U mužů je rozdíl obzvláště výrazný mezi absolventy vyšších středních škol a lidí bez této úrovně kvalifikace (tabulka A10.1a).
- **Míra zaměstnanosti žen** s nižším než vyšším středním vzděláním je obzvláště nízká. Kromě čtyř výjimek míra zaměstnanosti žen s vysokoškolským vzděláním typu A dosahuje ve všech zemích 75 %, ale ve všech zemích zůstává nižší než míra zaměstnanosti mužů (tabulka A10.1a).
- **Rozdíly v míře zaměstnanosti mužů a žen** se snižují s rostoucí úrovní dosaženého vzdělání. Uvedený rozdíl činí 23 procentních bodů u osob bez vyššího středního vzdělání a 11 bodů u osob s nejvyšším dosaženým vzděláním (tabulka A10.1a).

Prínos pro jednotlivce, pokud jde o příjmy

- **Vzdělání a příjmy** jsou nesporně propojeny. V mnoha zemích je vyšší střední vzdělání hranicí, za kterou další úroveň vzdělání přináší obzvláště významné navýšení platu. Ve všech zemích mají absolventi vysokých škol výrazně vyšší příjmy než absolventi vyšších středních škol. Rozdíly v příjmech mezi vysokoškolským a vyšším středním vzděláním jsou obecně výraznější než rozdíly mezi vyšším a nižším středním vzděláním nebo vzděláním nižším než středoškolským (tabulka A11.1a).
- **Příjmy lidí se vzděláním nedosahujícím vyšší střední úrovně** mají tendenci se pohybovat mezi 60 a 90 % příjmů absolventů vyšších středních škol (tabulka A11.1a).
- **Ženy stále mají nižší příjmy než muži** s podobnou dosaženou úrovní vzdělání (tabulka A11.1b).

Vzdělání, produktivita práce a hospodářský růst

- Nedávné analýzy **lidského kapitálu** vycházející z výsledků hodnocení gramotnosti ve čtrnácti ekonomikách OECD ukazují na významný pozitivní **vliv na růst** (ukazatel A12).
- Nárůst v oblasti **celkového lidského kapitálu** zvyšuje produktivitu práce a rovněž slouží jako hnací síla technologického pokroku (ukazatel A12).

- Ve většině zemí OECD se v letech 1990 až 2000 zvýšení **produktivity práce** alespoň z poloviny podílí na **růstu HDP na obyvatele** (graf A12.1).
- Obecně se pro celou oblast OECD odhaduje, že zvýšení průměrné úrovně dosaženého vzdělání o jeden rok zvyšuje míru produktivity na jednoho obyvatele o 3 až 6 % (ukazatel A12).

Finanční prostředky investované do vzdělávání

Výdaje na jednoho studenta

- Země OECD vynaloží 4819 US\$ na žáka základní školy, 6688 US\$ na studenta střední školy a 12 319 US\$ na studenta vysoké školy, ale tyto průměrné hodnoty maskují značně odlišné míry výdajů v jednotlivých zemích. Podle prostého průměru všech zemí OECD vynaloží jednotlivé země na jednoho studenta vysoké školy v průměru 2,2 násobek prostředků vynaložených na jednoho žáka základní školy (tabulka B1.1).
- S výjimkou činnosti v oblasti výzkumu a vývoje (R&D) činí **výdaje vysokoškolských institucí** průměrně 7203 US\$ a pohybují se od 4000 US\$ nebo méně v Mexiku, Polsku, Řecku a Turecku po více než 8000 US\$ v Austrálii, Belgii, Dánsku, Irsku, Nizozemsku, Švédsku, Spojeném království a Spojených státech (tabulka B1.1).
- V některých zemích OECD se nízké roční výdaje na jednoho studenta vysoké školy stále transformují do vysokých celkových nákladů na jednoho studenta vysoké školy, protože studenti stráví na vysoké škole dlouhou dobu (tabulka B1.3)
- Nižší výdaje nemohou automaticky být dávány do souvislosti s nižší **kvalitou vzdělávacích služeb**. Austrálie, Finsko, Irsko, Korea a Spojené království, které mají umírněné výdaje na jednoho studenta na základních a nižších středních školách, patří mezi země OECD s nejlepšími výsledky patnáctiletých studentů v klíčových předmětech (ukazatele A6 a B1).
- Existují významné rozdíly mezi poměrným množstvím peněz investovaných do vysokých škol a poměrným počtem studentů zapsaných do takového typu škol. Ve 24 zemích OECD, pro něž jsou k dispozici údaje, se v průměru 24 % všech výdajů do vzdělávacích institucí přidělí vysokým školám, zatímco ke studiu v této úrovni se zapíše pouze 14 % studentů (tabulka B1.4).
- Pokud jde o studium na základní a střední škole a o nástavbové nevysokoškolské studium, vzrostly **v letech 1995 až 2001** v Austrálii, Řecku, Irsku, Polsku, Portugalsku, Španělsku a Turecku **výdaje** na jednoho studenta nejméně o 29 %. Na úrovni vysokých škol výdaje na vzdělávání ne vždy kopírovaly prudký nárůst zapsaných studentů (tabulka B1.5).
- V sedmi z 22 zemí OECD, pro něž jsou k dispozici údaje, **v letech 1995 až 2001** poklesly **výdaje na vzdělávací instituce** vyjádřené v US\$ a **přepočtené na jednoho studenta vysoké školy**, zatímco HDP na jednoho obyvatele v průběhu stejného období vzrostl (tabulka B1.6).

Podíl národního důchodu investovaného do vzdělávání

- Země OECD vynakládají 6,2 % svého souhrnného HDP na vzdělávací instituce (tabulka B2.1a).
- V 17 z 18 zemí OECD, pro něž jsou k dispozici údaje, **vzrostly v letech 1995 až 2001 skutečné veřejné a soukromé výdaje na vzdělávací instituce** o více než 5 %. Oproti trendům na počátku devadesátých let však nárůst výdajů na vzdělávací instituce měl tendenci zaostávat za nárůstem národního důchodu (tabulky B2.1a a B2.2).
- Kanada, Korea a Spojené státy vynakládají více než 2 % svého HDP na **vysoké školství** (tabulka B2.1b).

Veřejné a soukromé zdroje finančních prostředků

- **Vzdělávací instituce jsou dosud převážně financovány z veřejných zdrojů**: 88 % všech finančních prostředků pro vzdělávací instituce pochází přímo z veřejných zdrojů. **Financování ze soukromých zdrojů** je však významné v Koreji (kde představuje 43 % celkových výdajů), Spojených státech (téměř jedna třetina celkových výdajů), Austrálii a Japonsku (téměř jedna čtvrtina celkových výdajů, tabulka B3.1).
- V celé řadě zemí OECD **hradí vlády většinu nákladů na základní a střední školství**, ale ponechávají řízení vzdělávacích institucí na těchto úrovních na soukromém sektoru. Tím je poskytována široká škála možností vzdělávání, aniž by vznikaly překážky pro účast studentů z rodin s nízkými příjmy (tabulky B3.2a a B3.3).
- **Vysokoškolské instituce** mají tendenci získávat mnohem větší podíl svých finančních prostředků ze **soukromých zdrojů** než instituce v rámci základního a středního školství. Podíl soukromého sektoru se pohybuje od méně než 4 % v Dánsku, Finsku, Norsku a Řecku po více než tři čtvrtiny v Koreji, ale zahrnuje soukromé platby dotované z veřejných zdrojů (tabulka B3.2b).
- V jedné třetině zemí, Austrálii, Belgii, Maďarsku, Kanadě, Koreji, Nizozemsku, Švédsku, Spojeném království a Spojených státech, činí podíl **výdajů na vysokoškolské instituce hrazených soukromými subjekty jinými než domácnostmi** 10 % nebo více (tabulka B3.2b).
- Na všech úrovních vzdělávání je **trend týkající se podílu veřejného/soukromého sektoru na výdajích na vzdělávání** nestálý, přičemž některé země se přiklání k veřejným výdajům, zatímco jiné k soukromým. Posun k výdajům ze strany soukromého sektoru nevedl ve většině případů k poklesu reálné úrovně veřejných výdajů (tabulka B2.2, B3.2a a B3.2b).

Podíl státních rozpočtů připadající na vzdělávání

- Země OECD věnují průměrně 12,7 % celkových veřejných výdajů na vzdělávání. Uvedená hodnota se však u jednotlivých zemí pohybuje od 10 % v České republice, Lucembursku, Německu a Slovenské republice po 24 % v Mexiku (tabulka B4.1).
- **Financování vzdělávání z veřejných zdrojů** je sociální prioritou, a to i v zemích OECD s malou účastí státu v dalších oblastech (tabulka B4.1).

- Veřejné výdaje na vzdělávání měly tendenci růst rychleji než celkové veřejné výdaje, ale ne tak rychle jako HDP. Veřejné výdaje na vzdělávání jako procentní podíl celkových veřejných výdajů rostly v letech 1995 až 2001 nejrychleji v Dánsku, Mexiku a Švédsku (tabulka B4.1).

Rozsah a povaha státních podpor domácnostem

- **Státní podpory pro studenty a domácnosti** jsou patrné zejména na úrovni vysokého školství (tabulky B5.1 a B5.2).
- V průměru 17 % veřejných výdajů na vysoké školství je věnováno podpoře studentů, domácností a jiných soukromých subjektů. V Austrálii, Dánsku, na Novém Zélandu, v Norsku, Švédsku a Spojených státech činí státní podpory přibližně 30 % rozpočtů státem řízených vysokých škol, nebo více (tabulka B5.2).
- **Podpory** jsou obecně patrnější v systémech, kde je od studentů vyžadováno zaplacení alespoň části nákladů na jejich vzdělání (ukazatel B5).
- **Dotované systémy půjček studentům** fungují spíše v zemích s vysokou mírou účasti na úrovni vysokého školství. Ve většině zemí OECD jsou příjemci státních podpor velmi uvážliví, pokud jde o vynakládání takových podpor. Ve všech sledovaných zemích OECD jsou finanční prostředky z podpory využívány zejména mimo vzdělávací instituce, a v jedné ze tří těchto zemí výhradně mimo takové instituce (tabulka B5.2).

Rozložení finančních prostředků mezi jednotlivé cílové kategorie

- Průměrně jednu třetinu výdajů na vysoké školství lze připsat **výzkumu a vývoji (R&D) při vysokoškolských vzdělávacích institucích**. Významné rozdíly v tom, jaký jednotlivé země OECD kladou důraz na R&D v rámci vysokoškolských institucí, částečně objasňují značné rozdíly ve výdajích na jednoho studenta vysoké školy (tabulka B6.1).
- U nižších úrovních vzdělávání než jsou vysoké školy dosahují v jednotlivých zemích OECD **aktuální výdaje** průměrně 92 % celkových výdajů. Kromě čtyř výjimek je ve všech zemích OECD nejméně 70 % aktuálních výdajů na uvedených úrovních vzdělávání vynakládáno na **platy zaměstnanců** (tabulka B6.3).

Přístup ke vzdělávání, účast a pokrok

Předpokládaná délka školní docházky

- Ve 24 z 27 zemí OECD **jedinci prochází formálním vzděláváním** v průměru po dobu 16 až 20 let. Většina odchylek mezi zeměmi, pokud jde o toto měřítko, vyplývá z rozdílů v počtu studentů zapsaných k vyššímu střednímu vzdělávání (tabulka C1.1).
- **Předpokládaná doba školní docházky** se v letech 1995 až 2001 prodloužila ve všech zemích OECD poskytujících srovnatelné údaje (tabulka C1.1).

- V polovině zemí OECD se více než 70 % **děti ve věku od tří do čtyř let** účastní předškolních programů nebo programů základního vzdělávání. Na opačném konci spektra, u sedmnáctiletého studenta se předpokládá, že stráví průměrně 2,7 let studiem na vysoké škole (tabulka C1.2).
- Ve většině zemí OECD **lze u žen předpokládat v průměru o 0,7 roku delší dobu školní docházky** než u mužů (tabulka C 1.1).

Nástup na vysokou školu

- V zemích OECD v dnešní době každý druhý mladý člověk v průběhu života **nastoupí na vysokou školu nebo se zúčastní vzdělávacího programu rovnocenné úrovně** (tabulka C2.1).
- V zemích OECD lze u **sedmnáctiletého studenta předpokládat, že se průměrně na 2,7 roku zapíše do vysokoškolského vzdělávacího programu**, z čehož 2,0 roku bude ve formě řádného studia. Ve Finsku, Koreji a Spojených státech lze u studentů předpokládat přibližně čtyři roky řádného a zkráceného studia na vysoké škole (tabulka C2.2).
- **Míra účasti na vysokoškolském vzdělávání vzrostla v letech 1995 až 2001** s výjimkou Francie a Rakouska ve všech zemích OECD (tabulka C2.2).
- **Většina vysokoškolských studentů je zapsána na státních institucích**, ale v Belgii, Japonsku, Koreji, Nizozemsku a Spojeném království je většina studentů zapsána v soukromě řízených institucích (tabulka C2.3).

Internacionalizace vysokého školství

- **V roce 2002 bylo 1,90 miliónu studentů zapsáno mimo svoji zemi původu** v rámci OECD a partnerských zemích uváděných v tomto vydání. Tento údaj představuje 15% nárůst celkové mobility studentů oproti předešlému roku (tabulka C3.6).
- Pět zemí (Austrálie, Francie, Německo, Spojené království a Spojené státy) získává téměř 73 % všech **zahraničních studentů studujících v zemích OECD** (graf C3.2).
- V absolutních číslech jsou studenti z Francie, Německa, Japonska, Koreje, Řecka a Turecka **nejpočetněji zastoupenými studenty ze zemí OECD studujícími** v OECD a partnerských zemích. Studenti z Číny, Indie a jihovýchodní Asie jsou **nejpočetněji zastoupenými zahraničními studenty z partnerských zemí** studujícími v OECD a partnerských zemích (tabulka C3.2).
- Ve vztahu k celkovému počtu vysokoškolských studentů se **podíl zahraničních studentů vysokých škol zapsaných v zemích OECD** pohybuje od méně než 1 po téměř 18 % v Austrálii a Švýcarsku. Pokud jde o procentní podíl počtu vysokoškolských studentů, přijímají Austrálie, Belgie, Francie, Německo, Rakousko, Švýcarsko a Spojené království v poměru ke své velikosti většinu zahraničních studentů (tabulka C3.1).
- Ve Finsku, Španělsku a Švýcarsku je více než jeden ze šesti studentů zapsán do vysoce teoretických vyspělých výzkumných programů (tabulka C3.4).
- Co se týče **oborů studia**, nejméně 30 % **zahraničních studentů** v Austrálii, Finsku, Německu, Švédsku, Švýcarsku a Spojeném království je zapsáno ve vědních nebo technických oborech (tabulka C3.5).

Přechod ze školy do pracovního života

- V průměru lze v jednotlivých zemích **u mladého člověka ve věku 15 let předpokládat, že formálním vzděláním stráví o něco méně než šest a půl roku.** V 17 z 28 sledovaných zemí se tato doba pohybuje od téměř šesti do sedmi a půl roku (tabulka C4.1a).
- Kromě očekávaného počtu let strávených vzděláním lze u mladého člověka ve věku 15 let předpokládat, že po dobu 6,4 let z nadcházejících 15 let bude mít zaměstnání, po dobu 0,8 roku bude nezaměstnaný a 1,3 roku stráví mimo trh práce. Jednotlivé země se nejvíce liší průměrnou délkou období nezaměstnanosti. (tabulka C4.1a).
- **Ve 23 z 27 zemí OECD se ve věku od 20 do 24 let vzdělává více žen než mužů.** U mužů ve věkové skupině od 20 do 24 let existuje větší pravděpodobnost zaměstnání. Procentní podíl lidí ve věku od 20 do 24 let mimo vzdělávací systém se ve většině zemí OECD pohybuje od 50 do 70 % (tabulka C4.2a).
- V některých zemích na sebe vzdělání a práce navazují, zatímco v jiných zemích k nim dochází souběžně. **Programy studia při práci**, poměrně běžné v evropských zemích, nabízí strukturované odborné vzdělávání směřující k uznávaným profesním kvalifikacím. V jiných zemích spolu úvodní vzdělávání a práce souvisí jen zřídka (graf C4.4).
- **Procentní podíl lidí ve věku 20 až 24 let mimo systém vzdělávání a bez vyššího středního vzdělání je nižší než 10 % pouze v osmi z 27 zemí OECD.** V 11 zemích tato potenciálně ohrožená skupina představuje 10 až 18 % uvedené věkové kategorie a ve zbývajících osmi zemích OECD do této skupiny spadá více než 20 % uvedené věkové kategorie (tabulka C5.1)
- V 19 z 27 zemí je procentní podíl mužů ve věku od 20 do 24 let spadajících do této "rizikové" skupiny větší než procentní podíl stejné kategorie žen, a to nejvýrazněji na Islandu, v Irsku, Itálii, Portugalsku, Řecku a Španělsku. Země, v nichž je opačný trend nejvýraznější, jsou Dánsko, Lucembursko a Turecko (tabulka C5.1).

Prostředí ke vzdělávání a organizace škol

Množství vyučovacích hodin, které studenti absolvují

- Žáci ve věku od 7 do 14 let absolvují v průměru 6868 **vyučovacích hodin**, z čehož 1576 je ve věku od 7 do 8 let, 2510 hodin ve věku od 9 do 11 let a 2782 hodin ve věku od 12 do 14 let (tabulka D 1.1).
- Studenti ve věku od 7 do 8 let v zemích OECD v průměru absolvují 752 hodin **povinné výuky** ročně a 788 hodin **požadované výuky ve třídě ročně**. Po žácích ve věku od 9 do 11 let se vyžaduje absolvování téměř o 50 výukových hodin ročně více než po žácích ve věku 7 až 8 let, přičemž po žácích ve věku 12 až 14 let se vyžaduje absolvování o téměř 100 hodin ročně více než po žácích ve věku 9 až 11 let. Tyto údaje se však v jednotlivých zemích značně liší (tabulka D1.1).

- **Výuka čtení a psaní, matematiky a přírodovědných oborů** tvoří u žáků ve věku 9 až 11 let téměř polovinu povinné doby výuky a 41 % takové doby u žáků ve věku 12 až 14 let. V jednotlivých zemích existují značné odchylky týkající se procentního podílu učebního plánu, který je u žáků ve věku 9 až 11 let věnován čtení a psaní jako povinným předmětům, přičemž tento podíl se pohybuje od 12 % v Portugalsku po 31 % ve Slovenské republice (tabulka D1.2).

Strategie přijímání studentů na vyšší střední školy

- Na základě výsledků průzkumů předložených řediteli škol v roce 2002 je prospěch studentů nejčastěji používaným **kritériem pro přijímání studentů na vyšší střední školy**, ačkoliv mezi jednotlivými zeměmi existují značné odchylky. Více než 80 % studentů ve Finsku, Maďarsku a Norsku navštěvuje školy, kde se **školní prospěch** vždy používá jako kritérium pro přijetí, zatímco ve Španělsku je tento procentní poměr nižší než 10 % (tabulka D 5.1).
- Ostatními běžně používanými faktory při **přijímání** jsou potřeby studentů a jejich zájem o dotýčný program a pobyt v příslušné oblasti (tabulka D5.1).
- Při **zařazování studentů do skupin** je nejčastěji používaným kritériem **rozhodnutí studenta** ohledně konkrétního předmětu nebo programu, přičemž přibližně 73 % studentů navštěvuje školu, kde se toto kritérium vždy používá. Oproti tomu v Mexiku téměř polovina studentů chodí do školy, kde tomu tak nikdy není. Zařazování studentů do skupin takovým způsobem, aby se ve třídách zajistila **přítomnost různých schopností**, je další nejčastěji používanou praxí následovanou vytvářením skupin studentů podobného věku (tabulka D5.3).
- Ve srovnání s mezinárodním průměrem provádí školy ve vlámské části Belgie, Irsku, Itálii a Maďarsku přísnější výběr jak při přijímání studentů, tak při jejich zařazování do skupin. Oproti tomu ve Španělsku a Švédsku se školy při přijímání studentů jeví ve srovnání s mezinárodním průměrem jako méně selektivní a tyto školy mají rovněž tendenci méně často používat selektivní politiku při zařazování studentů do skupin (graf D5.3).

Velikost tříd a počet studentů na učitele

- **Průměrný počet žáků v jedné třídě** základní školy je 22, ale v různých zemích se pohybuje od 36 žáků na třídu v Koreji po méně než polovinu tohoto počtu v Řecku, na Islandu a v Lucembursku (tabulka D2.1).
- **Počet žáků ve třídě** narůstá v průměru o dva žáky mezi základní a nižší střední školou, ale **poměr počtu žáků má vzhledem k počtu pedagogů** tendenci s rostoucí úrovní vzdělání klesat z důvodu vyššího počtu výukových hodin ročně (tabulka D2.1).
- **Počet pedagogických a nepedagogických pracovníků zaměstnaných** na základních a středních školách se pohybuje od méně než 81 osob na 1000 studentů v Japonsku, Koreji a Mexiku po 119 osob nebo více na 1000 studentů ve Francii, na Islandu, v Itálii, Maďarsku ve a Spojených státech (tabulka D2.3).

Platy učitelů

- **Platy učitelů** nižších středních škol, **kteří dosud nedosáhli vrcholu své kariéry**, se pohybují od méně než 10 000 US\$ ve Slovenské republice po 40 000 US\$ a více v Austrálii, Japonsku, Koreji, Německu, Skotsku, Švýcarsku a Spojených státech (tabulka D3.1).
- **Mzda učitelů** na vyšších středních školách **za jednu vyučovací hodinu** v průměru přibližně o 40 % převyšuje hodinovou mzdu učitelů na základních školách, ačkoliv uvedený rozdíl je nižší než 5 % na Novém Zélandu, v Turecku a Spojených státech a činí až 82 % ve Španělsku, kde je rozdíl v počtu vyučovacích hodin na základních a středních školách nejvyšší (tabulka D3.1).
- **Nejvyšší tabulkové platy** v průměru o 70 % převyšují nástupní platy jak na základních, tak středních školách, ačkoliv se uvedený údaj v jednotlivých zemích značně liší v souvislosti s počtem let nutných k platovému postupu. Nejvyšší tabulkové platy v Koreji například téměř třikrát převyšují nástupní platy, ale k dosažení platového stropu je nutných 37 let praxe (tabulka D3.1).
- **Reálné platy učitelů v letech 1996 až 2002 vzrostly prakticky ve všech zemích**, přičemž největší nárůst je patrný v Maďarsku a Mexiku. Reálné platy na základních a vyšších středních školách ve Španělsku ve stejném období poklesly (tabulka D3.3).

Pracovní doba učitelů

- Průměrný počet **vyučovacích hodin na státních základních školách** činí průměrně 803 hodin ročně, ale pohybuje se od 617 v Japonsku po 1139 hodin ve Spojených státech (tabulka D4.2).
- Průměrný počet **vyučovacích hodin na nižších středních školách** činí průměrně 717 hodin, ale pohybuje se od 513 v Japonsku po 1167 hodin v Mexiku (tabulka D4.2).
- Průměrný počet **vyučovacích hodin na vyšších středních školách** činí průměrně 674 hodin, ale pohybuje se od 449 v Japonsku po 1121 hodin ve Spojených státech (tabulka D4.2).
- **Podíl pracovní doby strávené výukou** je na základních školách vyšší než na středních školách. Pouze v menší části zemí je situace taková, že na některé z úrovní škol je procentní podíl pracovní doby strávené výukou vyšší než 50 % (tabulka D4.1 a graf D4.2).
- **Předpisy týkající se pracovní doby učitelů** se v jednotlivých zemích liší. Ve většině zemí se učitelům formálně předepisuje určitý počet odpracovaných hodin, přičemž v jiných zemích je pracovní doba upřesněna pouze počtem vyučovacích hodin týdně (ukazatel D4).

Rozdělení rozhodovacích pravomocí na úrovni nižších středních škol

- Na základě údajů za rok 2003 je **proces rozhodování** celkově nejvíce centralizován (k rozhodování dochází na ústřední nebo celostátní úrovni správy) v Austrálii, Lucembursku, Mexiku, Portugalsku, Rakousku, Řecku, Španělsku a Turecku, přičemž ústřední vláda je obzvláště dominantní v Řecku (88 % rozhodnutí přijímáno ústředními úřady) a Lucembursku (66 %) – (tabulka D6.1).

- Rozhodnutí **na úrovni škol** jsou častěji přijímána v České republice, Maďarsku, na Novém Zélandu, ve Slovenské republice, a Spojeném království a zejména v Nizozemsku, kde jsou na úrovni škol přijímána veškerá rozhodnutí (tabulka D6.1).
- **Rozhodnutí ohledně organizace výuky** jsou ve všech zemích OECD přijímána převážně školami, zatímco **rozhodnutí ohledně plánování a struktur** jsou většinou záležitostmi centralizovanějších státních úřadů. Situace je různorodější pokud jde o **rozhodování ohledně řízení personálu a rozdělování a používání zdrojů** (tabulka D6.2).
- **O něco méně než polovina rozhodnutí je přijímána školami úplně samostatně**, což je přibližně stejný podíl jako u rozhodnutí přijímaných prostřednictvím rámce stanoveného vyšším orgánem. Rozhodnutí přijatá školami po poradě s dalšími jsou poměrně vzácná. U škol existuje menší pravděpodobnost přijetí samostatného rozhodnutí v souvislosti s plánováním a strukturami než v souvislosti s dalšími záležitostmi (tabulka D6.3).
- **V letech 1998 až 2003 se proces rozhodování ve většině zemí více centralizoval**, zejména pak v České republice, Koreji a Turecku. Opačný trend byl patrný ve francouzské oblasti Belgie a v Řecku (graf D6.3).

Kromě aktualizace běžných ukazatelů obsahuje toto vydání následující nové ukazatele:

- **A5: Trendy v oblasti čtenářských dovedností** – hodnotí čtenářské dovednosti žáků ve věku přibližně 9 let, a to jak celkově, tak podle pohlaví.
- **A8: Zapojení studentů** – zkoumá dva rozměry zapojení studentů: sounáležitost studentů se školou a jejich zapojení do školních činností, přičemž ukazuje na to, do jaké míry se v tomto ohledu jednotlivé země liší.
- **D5: Strategie při přijímání studentů, jejich umístování a zařazování do skupin** – zkoumá používání těchto strategií na úrovni vyšších středních škol, kde vzdělávání začíná vykazovat větší rozmanitost.
- **D6: Proces rozhodování ve vzdělávacích systémech** – zkoumá vzorce procesu rozhodování a nastiňuje jednak to, který orgán rozhoduje v určitých oblastech systému, a také stupeň autonomie takového orgánu při přijímání těchto rozhodnutí.

V rámci běžných ukazatelů je navíc uvedeno několik *nových analýz* ukazujících:

- demografické faktory ovlivňující budoucí nabídku kvalifikovaných lidí (ukazatel A1)
- trendy ve vztahu mezi dosaženým vzděláním a aktivitou pracovních sil (A10)
- srovnání poměrných příjmů za určitou dobu, a to jak celkově, tak zvláště pro muže a ženy (A11)
- srovnání rozdělení výdajů a studentů podle úrovně vzdělávání (B1)
- rozčlenění soukromých výdajů na vzdělávání mezi domácnosti a jiné soukromé výdaje (B3)
- vzorec školní docházky dospělých studentů rozčleněný na jednotlivé roky (C1)
- trendy v mobilitě studentů a analýza předmětů studovaných zahraničními studenty (C3)
- srovnání určitého období, pokud jde o způsob řízení přechodu mezi vzděláváním a prací (C4)
- profil mladých lidí s nízkou mírou kvalifikace, pokud jde o jejich zemi narození (C5)
- srovnání státních a soukromých institucí, pokud jde o počet studentů na učitele (D2)
- podíl pracovní doby učitelů strávené výukou (D4)

Poznámka pro editora

Pokud není uvedeno jinak, údaje se obecně týkají školního roku 2002 nebo finančního roku 2001. Údaje týkající se čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti patnáctiletých žáků a zapojení žáků do školních činností jsou převzaty z programu „Programme for International Student Assessment” (Program pro mezinárodní hodnocení studentů – PISA) z roku 2000.

Ukazatele předkládané v knize vychází z údajů OECD ke dni 30. června 2004. Jakékoliv následné úpravy provedené zeměmi v jejich údajích, které mají vliv na hodnoty ukazatelů, jsou uvedeny na internetové stránce OECD na adrese: www.oecd.org/edu/eag2004

Slovníček pojmů používaných v přehledu

Celkové veřejné výdaje na vzdělávání – zahrnují veřejné (státní) výdaje na instituce a státní podporu domácnostem (např. na náklady na živobytí) a jiným soukromým subjektům.

Dosažené vzdělání – dosažené vzdělání je vyjádřeno nejvyšší dokončenou úrovní vzdělání definovanou podle ISCED (mezinárodní klasifikace vzdělávání).

ISCED – mezinárodní klasifikace vzdělávání, která rozděluje vzdělávací programy podle úrovně.

Lidský kapitál – produktivní potenciál v oblasti pracovních sil, dovedností a poznatků.

Míra zaměstnanosti – počet zaměstnaných osob jako procentní podíl celkového počtu obyvatel.

Partnerské země – země účastnící se programu OECD/UNESCO World Education Indicators (WEI) (ukazatele ve vzdělávání ve světě): Argentina, Brazílie, Čile, Čína, Egypt, Filipíny, Indie, Indonésie, Jamajka, Jordánsko, Malajsie, Paraguay, Peru, Ruská federace, Srí Lanka, Thajsko, Tunisko, Uruguay a Zimbabwe. Navíc je zde zahrnut i Izrael, který má ve vzdělávacích činnostech OECD statut pozorovatele.

Předpokládaná délka školní docházky – průměrná délka formálního vzdělávání, kterou lze předpokládat u pětiletého dítěte v průběhu života.

Univerzita nebo rovnocenná úroveň – vysokoškolské programy typu A a vyšší.

Výdaje na vzdělávací instituce – zahrnují výdaje na vzdělávací instituce podílející se na výuce, a výdaje na vzdělávací instituce, které výuku neprovádí, například instituce zabývající se správou vzdělávacího systému.

Vysokoškolské vzdělání úrovně A – odpovídá programům ISCED na úrovni 5A. Jedná se o značně teoretické programy navržené tak, aby poskytovaly dostatečné kvalifikace pro vstup do vyspělých výzkumných programů a profesí s požadavky na vysokou odbornost, jako je medicína, zubařské obory nebo architektura. Obvykle zahrnuje jak bakalářský, tak magisterský stupeň a jejich ekvivalenty.

Vysokoškolské vzdělání úrovně B – odpovídá programům ISCED na úrovni 5B. Jedná se o obvykle kratší programy než jsou programy v úrovni A, a to se zaměřením na praktické, technické nebo profesní dovednosti k přímému vstupu na trh práce, ačkoliv jednotlivé programy mohou obsahovat určité teoretické základy.

Vysokoškolská úroveň vzdělání – Vysokoškolské programy typu A a typu B plus vyspělé výzkumné programy.

Vyspělé výzkumné programy – vysokoškolské programy vedoucí přímo k získání vysoké kvalifikace, např. Ph.D.

© OECD 2004

Tento přehled není oficiálním překladem OECD.

Reprodukce tohoto Přehledu je povolena, jsou-li uvedena autorská práva OECD a název původní publikace.

Vícejazyčné přehledy jsou překlady výtahů z publikací OECD původně publikovaných v angličtině a francouzštině.

Jsou zdarma k dispozici v internetovém knihkupectví OECD
www.oecd.org/bookshop/

Více informací získáte na Odboru pro legislativu a překlady při OECD,
Ředitelství pro veřejné záležitosti a komunikaci.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Navštivte naši internetovou stránku www.oecd.org/rights/

